

Özel Eğitim Bölümü Öğrencilerinin Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutumlarına Özel Eğitim Dersinin Etkisi

Yrd.Doç.Dr. Serpil Alptekin
Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Türkiye
serpil.alptekin@omu.edu.tr

Öğr.Gör. Meryem Vural Batık
Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Türkiye
meryem.vural@omu.edu.tr

Özet

Araştırmanın amacı Özel Eğitim Bölümü öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarını değiştirmede "Özel Eğitim dersinin" (bilgilendirmenin) etkisini belirlemektir. Araştırmaya İşitme Engelliler Öğretmenliği 1.sınıfta öğrenim gören 105 öğrenci katılmıştır. Araştırmada, yarı deneysel desenlerden kontrol grupsuz ön test-son test modeli kullanılmıştır. Bu araştırmada öğrencilerin yetersizlikten etkilenmiş kişilere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Yüker, Block, &Young (1970) tarafından geliştirilen "Attitudes Towards Disabled Person Skalası"nın (ATDP) "O" Formunun, Özyürek (1977) tarafından Türkçeye çevrilmiş hali olan "Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği" (YEKYTÖ) kullanılmıştır. Araştırma grubuna araştırmacı tarafından 13 hafta boyunca haftada 4 saat "Özel Eğitim dersi" uygulanmıştır. Deneklerin "Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği"nden aldıkları ön test ve son test puanları arasındaki farkı test etmek için yapılan bağımlı gruplarda t testi sonucunda anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($t(104)=-1.988, p<.05$). Ayrıca Cohen's d etki büyüklüğü analizinde bu etkinin küçük olduğu belirlenmiştir. Bulgulara göre "Özel Eğitim dersinin" (bilgilendirme), İşitme Engelliler Öğretmenliği 1. sınıf öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Engelli kişilere yönelik tutumlar, tutumların değiştirilmesi, bilgilendirme, Özel Eğitim dersi, öğretmen adayları.

GİRİŞ

Tutum yıllardır pek çok şekilde tanımlanmıştır. Allport (1935) tutumu, tecrübe ile organize edilen, bağlı olduğu bütün durumların ve objelerin varlığında harekete geçen ve olumlu ya da olumsuz tepkiler için hazırlanma ve hazır olma olarak açıklamaktadır (Akt.Anderson, 1988). Smith (1968) ise tutumu bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilim olarak tanımlamaktadır. Tutum genel olarak bireyin çevresindeki bir olguya ya da nesneye dair sahip olduğu olası tepki eğilimini ifade etmektedir (İnceoğlu, 2010). Tanımlardan da anlaşıldığı gibi tutumun, olaylara, nesnelere ya da düşüncelere yönelik oluşmuş duygu, düşünce ve inançlar bütünü olduğu söylenebilir.

İnsanlar, varlıklara, kişilere, olaylara ya da düşüncelere karşı sosyal çevre, medya ve kitle iletişim araçları, kendi gereksinimleri ve bilgileri, doğrudan deneyim ve etkileşim aracılığıyla pek çok tutum geliştirirler (Aksoy, 2012: 26-31). Aynı zamanda kendisiyle benzer özelliklere sahip olmayan bireylere karşı da bir takım basmakalıp tutumlar sergileyebilirler. Yetersizlikten etkilenmiş bireylerin de farklılıklarının, benzerliklerinden çok olduğu düşünüldüğünde (Akçamete, 2009: 32), toplumdaki diğer bireylerin onlara karşı olumludan olumsuzla değişen tutumlar içinde olmaları beklenebilir (Özyürek, 2010: 21).

Yetersizlikleri olan bireylere yönelik tutumlar denildiğinde, görme, işitme, zihin ve ortopedik yetersizlikten etkilenmiş bireylere karşı diğer bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarının bütünü kast edilir (Freedman, Sears & Carlsmith, 2003). Yetersizliği olan bireylerin tüm yaşamları boyunca, normal gelişim gösteren diğer bireylerin engellilere yönelik tutumları oldukça önemli olduğu için (Olçay-Gül, 2012: 51), yetersizliği olan bireylere yönelik tutumlar yıllardır araştırma konusu olmuştur (Barr & Bracchitta, 2008: 225; Ostapczuk & Musch, 2011: 399). Hâlâ daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır, çünkü bu bireylere yönelik olumsuz tutumların, ayrımcı davranışların ve önyargılı tepkilerin sonucu olduğu düşünülmektedir (Berry & Meyer, 1995; Hunt & Hunt, 2000).

Toplumlarda yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik olumlu tutumların varlığını kabul etmekle birlikte, basmakalıp, önyargılı ve reddedici duyguları içeren düşünce ve inançlarla yoğrulmuş tutumların varlığı süregelmektedir (Aksoy, 2012: 34; Özyürek, 2010: 22). Ayrıca çok fazla dillendirilmemesine karşın olumsuz tutumların yaygın olduğu bilinmektedir (Roush, 1986). Yapılan araştırmalar, eğitim ve sağlık alanlarında çalışan personelin, yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarının olumsuz olduğunu ve onları gerçekçi bir şekilde kabul etmediklerini göstermektedir (Au & Man, 2006; Conte, 1994; Özyürek, 1977; Ringlaben & Price, 1981; Scruggs ve Mastropieri, 1996; Şahin ve Akyol, 2010; Wolraich & Siperstein, 1986).

Yetersizliği olan bireylere yönelik olumsuz tutumlar erken yaşlarda ortaya çıkmaya başlayıp (Richardson, Hastorf, Goodman & Dornbusch, 1961) okul döneminde değişerek şekil aldığı için öğretmenlerin yetersizlikten etkilenmiş bireylere olan tutumları ve davranışları öğrencilerinin tutumlarına doğrudan etki edecektir (Barr & Bracchitta, 2008: 225; Shapiro, 1999). Aynı zamanda yetersizlikten etkilenmiş bireylerin bilişsel, duyuşsal, sosyal ve psikomotor becerilerinin gelişimi için uygulanan eğitim programlarının başarısı, programı uygulayan eğitim personelinin bu bireylere yönelik tutumlarının olumlu olmasına ve onları kabul etmelerine yani bu çocukları diğer çocuklar gibi görmelerine, diğer çocuklardan beklediklerini bu çocuklardan da beklmelerine ve değerli görmelerine bağlıdır. Ancak öğretmenlerin yetersizlikten etkilenmiş çocuklardan beklentilerinin düşük olduğu, onları diğer çocuklar gibi kabul etmedikleri ve değerli görmedikleri anlaşılmaktadır (Özyürek, 2010: 31). Yapılan araştırmalar, öğretmenlerin yetersizliği olan çocuklarla çalışmaya istekli olmadıklarını ve olumsuz tutumlarının olduğunu (Loboska ve Newman, 1992; Phillips, Allred, Brulle ve Shank, 1990; Sargın, 2002) göstermiştir. Conte (1994) ise, öğretmenlerin yetersizliği olan öğrencilerin normal sınıflarda diğer öğrencilerin performanslarını engellediklerine inandıklarını ortaya koymuştur. Scruggs ve Mastropieri (1996) ise, öğretmenlerin yetersizliği olan öğrencileri dahil etme fikirlerinin olduğunu, ancak sadece çok küçük bir kısmının bunu gerçekleştirdiğini belirtmişlerdir. Bir başka araştırmada ise öğretmenlerin, yetersizliği olan öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada kendi yetersizliklerinden endişe duydukları ve olumsuz tutumlar sergiledikleri bulunmuştur (Ringlaben & Price, 1981).

Eğitim kurumlarında yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlar olumsuz olduğunda, bu kişilere yönelik yardım çabaları yetersiz kalabilmektedir (Bender, Vail & Scott, 1995; Buell, Hallam, Gamel-McCormick & Scheer, 1999; Kargın, 1997). Oysaki yetersizlikten etkilenmiş bireylerin toplumda bağımsız şekilde işlevde bulunmaları ek çevre düzenlemelerinin yapılmasını ve eğitim fırsatlarından eşit düzeyde yararlanmasını gerektirmektedir. Yapılacak düzenlemeleri engelleyen en önemli değişkenlerden biri, insanların yetersizlikten etkilenmiş bireyleri kabul etmemeleri ve yeteri kadar değerli görmemeleridir (Krahè & Altwasser, 2006: 60; Özyürek, 2010: 31; Yuker, Block & Young, 1970). Bu nedenle yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik var olan olumsuz ve basmakalıp tutumların değiştirilmesi, yetersizlikten etkilenmiş bireylerin uyumları ve uygulanan programların başarısı açısından oldukça önemli olmaktadır (Moroz vd., 2010; Parkinson, 2006).

Tutumların değiştirilmesinde, bilgilendirme ve etkileşimde bulunma etkili değişkenler olarak bilinmektedir (Tavil ve Özyürek, 2009: 266). Bilgilendirmeye dayalı yaklaşım yetersizliği olan bireye yönelik tutumlar ve onların algılanmasının geliştirilmesinde etkilidir (Flower, Burns & Bottsford-Miller, 2007; Hunt & Hunt, 2004; Tavil ve Özyürek, 2009). Çünkü yetersizliği olan bireylere yönelik olumsuz tutumlar yetersizlikle ve yetersizliği olan insanlarla ilgili bilginin eksikliğinden kaynaklanmaktadır (Ison vd., 2010). Bununla beraber yetersizliği olan birey ile etkileşim içinde olmak yetersizliği olan bireye yönelik tutumların değiştirilmesinde önemli bir faktördür (Au & Man, 2006; Chen, Brodwin, Cardoso & Chan, 2002; Krajewski & Flaherty, 2000; Pettigrew & Tropp, 2006; Stachura & Garven, 2003; Tervo, Azuma, Palmer & Redinius, 2002; Tervo, Palmer & Redinius, 2004). Buna karşın her iki yaklaşımın birlikte kullanılmasının yetersizlikten etkilenmiş bireye yönelik tutumları olumlu yönde daha çok etkilediği ortaya konmuştur (Barr & Bracchitta, 2008; Gürsel, 2006; Lee & Rodda, 1994).

Yurt dışında öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarını değiştirmede bilgilendirmenin etkili olduğunu gösteren birçok çalışma vardır (Brooks ve Bransford, 1971; Glass ve Meckler, 1972; Helton ve Helton, 1977; Jameison, 1986; Jones ve Black, 1996). Türkiye’de ise öğretmen adaylarının yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarını değiştirmeye yönelik araştırmalar bulunmaktadır. Özyürek (1977) fiziksel yetersizliği olan bireylerin yaşantılarının paylaşılmasının özel eğitim öğretmen adaylarının tutumlarını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Olumlu yönde gerçekleşen bu tutum değişikliği, yetersizliği olan yüksek statülü kişilerce, yaşamlarına ve kendilerini diğerleri gibi görmelerine ilişkin düşüncelerini paylaşmalarına ve bedensel yetersizlikle ilgili verilen bilgilere bağlanmıştır. Ayrıca panel tartışmasının yazılı metninin okunmasının panel tartışmasını dinleme kadar etkili olduğu belirtilmiştir. Bir başka araştırmada ise “Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor” dersinin ve yetersizliği olan bireylerle etkileşim kurmanın Beden Eğitimi öğretmen adaylarının tutumlarını olumlu yönde ve anlamlı düzeyde arttırdığı bulunmuştur (Gürsel, 2006). Ayrıca Akbuğa ve Gürsel (2007) bedensel, görme ve işitme yetersizliği olan bireylerin aile, toplumsal yaşamları ve eğitimlerine ilişkin sorunlarının yazılı olduğu panel metninin Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu öğrencilerince okunmasının bedensel

yetersizliği olan bireylere yönelik genel tutumlarını anlamlı düzeyde ve olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuşlardır. Özel eğitim öğretmen adaylarının tutumlarını değiştirmeye yönelik bir başka araştırma ise Tavil ve Özyürek (2009) tarafından gerçekleştirilmiş ve panel tartışması yoluyla bilgilendirmenin olumlu tutumları anlamlı düzeyde arttırdığı, ancak yetersizlikten etkilenmiş bireylerle etkileşim kurmanın tutumu anlamlı düzeyde değiştirmede etkili olmadığı ortaya konmuştur. Sarı ve Bozgeyikli (2002) tarafından yapılan çalışmada, Özel Eğitim dersi alan öğretmen adaylarının yetersizliği olan öğrencilere ve özel eğitime yönelik tutumlarının Özel Eğitim dersi almayan öğretmen adaylarına göre anlamlı düzeyde daha olumlu olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca Özel Eğitim dersi alan öğretmen adayları diğerlerinin aksine, kendilerini özel eğitim konusunda daha yeterli görmekte ve kaynaştırmaya daha olumlu tutumlar sergilemektedirler. Bu araştırmalara ek olarak kaynaştırmaya ilişkin ders alıp almamanın öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumları üzerinde etkili olup olmadığını araştıran ve kaynaştırmaya ilişkin ders almanın tutumları olumlu yönde etkilediğini ortaya koyan araştırmalar da vardır (Gözün ve Yıkılmış, 2003; Orel, Zerey ve Töret, 2004; Sarıçam ve Kanpolat, 2012; Yıkılmış, Şahbaz ve Peker,1998).

Yapılan araştırmalar, yetersizlikten etkilenmiş çocukları topluma hazırlamakla görevli öğretmenler kadar öğretmen adaylarının da tutumlarının olumlu olmadığını göstermektedir (Harvey & Green, 1984; Hodge & Jansma, 1999). Oysa eğitimlerini yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik olumlu tutumlar geliştirmeden bitiren öğretmen adaylarının olumsuz tutumlarını okul ortamında değiştirmek oldukça güç olacaktır (Murphy, 1996; Tait & Purdie, 2000). Bu nedenle, yetersizliği olan çocuklarla çalışacak öğretmen adaylarının bu çocuklar ile karşılaşmadan önce hazırlanması ve eğitilmesi, daha olumlu tutumlar geliştirmelerini sağlayabilir (Gürsel, 2006: 68).

Öğretmenlerin yetersizlikten etkilenen bireylere yönelik tutumlarının kabul edici olması, onlar için geliştirilen programların daha etkili uygulanmasını, çevresel düzenlemeler ve öğretimsel uyarlamaların doğru bir şekilde yapılmasını doğrudan etkileyen önemli bir değişkendir (Özyürek, 2010: 26). Bu doğrultuda yetersizliği olan çocuklara eğitim vermek üzere yetişen öğretmen adaylarının da onlara karşı olumlu tutum içinde olmaları, bu çocuklara sağlanan eğitim-öğretim faaliyetlerinin daha nitelikli hale gelmesini ve dolayısıyla yetersizlikten etkilenmiş bireylerin toplumda bağımsız, üretken bireyler olmalarını sağlayacaktır. Bu nedenle bu araştırma Özel Eğitim Bölümlerinde verilen Özel Eğitim dersinin öğretmen adaylarının tutumları üzerindeki etkisini incelemesi açısından önemlidir. Ayrıca Eğitim Fakültelerinin farklı öğretmenlik dallarında okuyan öğretmen adayları da dördüncü sınıfta bu dersi almaktadır. Bu dersin tutumları olumlu yönde değişimine etkisinin araştırılması, Özel Eğitim dersinin tüm öğretmen adaylarının yetersizliği olan bireylere yönelik tutumlarının olumlu yönde değişmesine katkı sağlayacaktır. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı İşitme Engelliler Öğretmenliği 1.sınıf öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarını değiştirmede, 13 hafta boyunca haftada 4 saat yürütülen "Özel Eğitim dersinin" (bilgilendirmenin) etkisini belirlemektir. Bu amacı değerlendirmek için "Özel Eğitim dersi (bilgilendirme), İşitme Engelliler

Öğretmenliği 1.sınıf öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarının değişmesine yol açmakta mıdır?" sorusuna cevap aranmıştır.

YÖNTEM

Araştırmada, yarı deneysel desenlerden kontrol grupsuz ön test-son test modeli kullanılmıştır. Tablo 1’de görüldüğü gibi bu araştırmada kontrol grupsuz ön test- son test modeline uygun olarak önce araştırmacı tarafından araştırma deneklerine “Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği” (YEKYTÖ) uygulanmıştır. Daha sonra 2011-2012 eğitim öğretim yılı güz döneminde 13 hafta boyunca haftada 4 saat “Özel Eğitim dersi” araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Deneysel işlemin sonunda deneklere “Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği” (YEKYTÖ) tekrar uygulanmıştır.

Tablo 1:

Araştırmada Uygulanan Deneysel Desen

Ön test	Deneysel İşlem	Son test
Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (YEKYTÖ)	13 hafta, haftada 4 saat Özel Eğitim Dersi Uygulaması	Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği (YEKYTÖ)

Bu araştırmanın bağımsız değişkeni 13 hafta boyunca haftada 4 saat yürütülen Özel Eğitim dersinin içeriği; bağımlı değişkeni ise deneklerin “Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği” (YEKYTÖ) ile belirlenen tutumlarıdır.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İşitme Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalı 2011-2012 eğitim öğretim yılı güz döneminde 1.sınıfa devam eden, 49’u I.öğretimde ve 56’sı II.öğretimde olmak üzere toplam 105 öğrenci araştırmanın denekleridir. Araştırmanın uygulama evresi, Özel Eğitim Bölümü’nde son üç yıldır Özel Eğitim derslerini yürüten ikinci yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada öğrencilerin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla “Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği” (YEKYTÖ) kullanılmıştır. Yuker vd. (1970) tarafından geliştirilen “Attitudes Towards Disabled Person Skalası”nın (ATDP) “O” Formu, Özyürek (1977) tarafından Türkçe’ye çevirisi, uyarlanması ve geçerlik, güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu ölçekte 20 madde bulunmaktadır. Altılı likert tipi olan bu ölçekte “Tamamen Katılıyorum (+3), Katılıyorum (+2), Biraz katılıyorum (+1), Biraz katılmıyorum (-1), Katılmıyorum (-2), Kesinlikle katılmıyorum (-3)” olmak üzere altı seçenek yer almaktadır. Anderson (1981) “0” puan değerindeki “Kararsızım veya Emin Değilim” seçeneği olduğunda deneklerin gerçek seçimini söylemekten kaçındıklarını, bu nedenle çift sayıda seçenek kullanılmasının gereğini vurgulamaktadır (Köklü, 1995). Bu ölçekte de “Kararsızım” maddesinin olmaması nedeniyle denekler olumlu ya da olumsuz tepkide bulunmaya zorlanmaktadır.

Ölçekte 2, 5, 6,11,12 numaralı maddeler, diğer maddelerin aksi yönünde tutum içerdiği için, işaretleri (+) ise (-) ye, (-) ise (+) ya çevrilerek ters puanlama yapılır.

Tüm maddelerin puanlarının toplamı hesaplanır ve ölçeğin toplam puanının işareti tersine çevrilir, elde edilen puana 60 eklenir. Bu hesaplama sonucunda, ölçekten alınabilecek puanlar 0 ile 120 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan, yetersizliği olan bireylerin yetersizliği olmayanlardan farklı algılanmadığını yani olumlu tutumu, ölçekten alınacak düşük puan ise yetersizliği olan bireylerin yetersizliği olmayanlardan farklı algılandığını yani olumsuz tutumu ifade eder. Testi yanıtlayan kişinin düşük puan alması, yetersizliği olan kişilerin sadece farklı değil, bir ölçüde “aşağı” ya da “değersiz” görüldüğü dolayısıyla önyargılı tutum içinde bulunduğu anlamına gelir.

Yuker vd. (1970) tarafından geliştirilen ölçeğin test-tekrar-test güvenilirlik katsayısı $r = .57$ ile $r = .83$ arasında değişiklik göstermiştir. Özyürek (1977) tarafından yapılan güvenilirlik çalışmasında test-tekrar test güvenilirliği $r = .76$ bulunmuştur. Ayrıca, Tavil ve Özyürek tarafından 2009 yılında 196 Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencisiyle yapılan bir başka güvenilirlik çalışmasında ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği $r = .691$ bulunmuştur. Ölçeğin hem yetersizliği olan hem de yetersizliği olmayanların tutumlarını belirlemede kullanılabilmesi belirtilmiştir.

Deneysel Uygulama

Dersin içeriği Yüksek Öğrenim Kurumu'nun (YÖK) belirlediği ders içeriklerine göre araştırmacı tarafından düzenlenmiştir. 2011-2012 eğitim yılı güz döneminde ara sınav haftası ve bayram tatili haftası çıkartılarak toplam 13 haftalık ders programı hazırlanmıştır. I.öğretim ve II.öğretim öğrencilerine ayrı ayrı, 13 hafta boyunca haftada 4 ders saati uygulanmıştır. Ders işlenirken anlatım ve soru-cevap teknikleri kullanılmış, öğrencilerin yetersizliği olan bireylerle ilgili yaşantılarını paylaşmaları sağlanmıştır. Öğrencilerden, konularla ilgili araştırmacı tarafından belirlenen kitapları okumaları ve filmleri izlemeleri istenmiştir. Okudukları kitaplarda ve filmlerde verilen bilgilerle derste anlatılan konuları ilişkilendirmeleri, doğruluklarını değerlendirmeleri, yetersizlikten etkilenmiş kahramanların ve ailelerinin geçirdikleri yaşantılara dikkat etmeleri ve kendilerinde bıraktıkları etkileri not etmeleri istenmiştir. Okunan kitapların dikkat çeken bölümleri öğrenciler tarafından derslerde paylaşılmış, filmlerden ise ilgili kesitler izletilerek konunun daha da somutlaştırılması sağlanmıştır.

“Özel Eğitim” Dersinin İçeriği:

1. Ders: Öntest Uygulaması, Tanışma, Dersin İşlenişi Hakkında Bilgilendirme
2. Ders: Özel Eğitimin Tanımı, Amacı, Temel İlkeleri, Sınıflandırma, Yaygınlık, Yetersizliği Oluşturan Nedenler, Tanılama, Eğitim Ortamları.
3. Ders: Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar
4. Ders: Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar
5. Ders: Yaygın Gelişimsel Bozukluğu Olan Çocuklar
6. Ders: Görme Yetersizliği Olan Çocuklar
7. Ders: İşitme Yetersizliği Olan Çocuklar
8. Ders: Okunan Kitapların ve İzlenen Filmlerin Değerlendirilmesi
9. Ders: Dil Ve Konuşma Bozuklukları- Duygu Ve Davranış Bozuklukları
10. Ders: Bedensel Yetersizliği Olan Çocuklar- Süreğen Hastalığı Olan Çocuklar

11. Ders: Üstün Yetenekli Ve Üstün Zekalı Çocuklar

12. Ders: Kaynaştırmanın Tanımı, Türleri, İlkeleri, Yararları, Aşamaları Ailelerin ve Normal Kardeşlerin Geçirdikleri Duygusal Evreler

13. Ders: Sontest Uygulaması ve Veda

(Her bir yetersizlik alanı, tanımı, sınıflandırması, yaygınlığı, tanılması, varsa türleri, gelişim özellikleri, eğitim ortamları, kaynaştırma uyarlamaları başlıkları altında işlenmiştir.)

Okunması İstenen Kitaplar:

1. Sol Ayağım- Christy Brown
2. Ben Mutlu Bir Down Annesiyim-1- Elçin Tapan
3. Devam Eden Hikayemiz (Ben Mutlu Bir Down Annesiyim-2)- Elçin Tapan
4. Sevgi Dili Konuşan Çocuklar- Ayşegül Turan

İzlenmesi ve Raporlaştırılması İstenen Filmler:

1. Benim Adım Sam (zihinsel yetersizliği olan bireylerle ilgili bir film)
2. Forrest Gump (zihinsel yetersizliği olan bireylerle ilgili bir film)
3. 8. Gün (Down Sendromu olan bireylerle ilgili bir film)
4. Her Çocuk Özeldir (öğrenme güçlüğü olan bireylerle ilgili bir film)
5. Yağmur Adam (otistik bozukluğu ve üstün zekalı olan bireylerle ilgili bir film)
6. Temple Grandin (otistik bozukluğu ve üstün yeteneği olan bireylerle ilgili bir film)
7. Unutulmuş Tanrının Çocukları (işitme yetersizliği olan bireylerle ilgili bir film)
8. Siyah (işitme yetersizliği ve görme yetersizliği olan bireylerle ilgili bir film)
9. Sol Ayağım (bedensel yetersizliği olan bireylerle ilgili bir film)
10. Küçük Adam Tate (üstün yetenekli olan bireylerle ilgili bir film)

Verilerin Analizi

Özel Eğitim dersinin İşitme Engelliler Öğretmenliği 1.sınıf öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla veriler, "SPSS" programından yararlanılarak analiz edilmiştir. Deneklerin "Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği"nden aldıkları ön test ve son test puanları arasındaki farkı test etmek için bağımlı gruplarda t testi (paired-samples t test) uygulanmıştır. Elde edilen istatistiklerin anlamlılığı .05 düzeyinde sınanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

İşitme Engelliler Öğretmenliği 1.sınıf öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarını değiştirmede, 13 hafta boyunca haftada 4 saat yürütülen "Özel Eğitim dersinin" (bilgilendirmenin) etkili olup olmadığını belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada İşitme Engelliler Öğretmenliği 1.sınıf öğrencilerinin "Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği"

(YEKYTÖ)'inden aldıkları öntest ve sontest puanları karşılaştırılmasında kullanılan bağımlı gruplarda t testi sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2:

Deneklerin yetersizliği olan bireylere yönelik tutumlarının öntest ve sontest puanlarına ilişkin bağımlı gruplarda t testi sonuçları.

YEKYTÖ Puanı	N	\bar{x}	SS	Sd	R	T	p
Öntest	105	52,45	13.021	104	,768	-1.988*	.049
Sontest	105	54,12	12.228				

*p< .05

Tablo 2'de görüldüğü gibi, deneklerin öntest puan ortalaması \bar{x} = 52.45 iken, sontest ortalaması \bar{x} = 54.12'dir. Ayrıca, deneklerin "Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği"nden aldıkları öntest ve sontest puanları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur (t (104) = -1.988, p< .05). Diğer bir ifadeyle 13 hafta boyunca haftada 4 saat uygulanan "Özel Eğitim dersi" (bilgilendirme), İşitme Engelliler Öğretmenliği 1. sınıf öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarını anlamlı düzeyde ve olumlu yönde değiştirmiştir.

Ayrıca etki büyüklüğü analizlerinden Cohen's d (etki büyüklüğü) hesaplanmış ve d= .39 bulunmuştur. Cohen's d değerinin 0-0.4 arasında olması küçük bir etkisi olduğunu; 0.5-0.7 arasında olması orta düzeyde bir etkisi olduğunu ve 0.8'in üstünde olması ise büyük bir etkisi olduğunu göstermektedir (Cohen (1988). Bundan dolayı Özel Eğitim dersinin, öğrencilerin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarını değiştirmede küçük bir etkisi olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı, İşitme Engelliler Öğretmenliği 1.sınıf öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarını değiştirmede, 13 hafta boyunca haftada 4 saat yürütülen "Özel Eğitim dersinin" (bilgilendirmenin) etkili olup olmadığını belirlemektir. Araştırma sonucuna göre İşitme Engelliler Öğretmenliği 1.sınıf öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarında bilgilendirmenin anlamlı düzeyde ve olumlu yönde etkisinin olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumları olumlu yönde artmıştır, ancak bu etkinin küçük olduğu belirlenmiştir.

Alanyazında bilgilendirmenin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumları anlamlı düzeyde ve olumlu yönde değiştirdiğini ortaya koyan araştırmalar vardır (Moroz vd., 2010; Tavit ve Özyürek, 2009; Flower vd., 2007; Adler, Cregg, Duignan, Ilett & Woodhouse, 2005; Hunt & Hunt, 2004; Orel vd., 2004; Thompson, Emrich & Moore, 2003; Gözün ve Yıkılmış, 2003; Yıkılmış vd., 1998; Akçamete ve Kargın, 1994). Ayrıca Sarı ve Bozgeyikli (2002) ise, Özel Eğitim dersi alan öğretmen adaylarının yetersizliği olan öğrencilere ve özel eğitime yönelik tutumlarının Özel Eğitim dersi almayan öğretmen adaylarına göre daha olumlu olduğunu, kendilerini özel eğitim konusunda daha yeterli gördüklerini ve kaynaştırmaya daha olumlu

tutumlar sergilediklerini belirlemiştir. Akbuğa ve Gürsel (2007) ise yetersizliği olan kişilerin, yaşadıkları sıkıntıları ve kendi duygu ve düşüncelerini dile getirdikleri yazılı bir panel metninin okutulması yoluyla yapılan bilgilendirmenin, yetersizliği olan bireylere yönelik tutumları anlamlı düzeyde ve olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuşlardır.

Ayrıca bazı araştırmalar eğitimin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlar üzerindeki etkisi olsa da bu yetersizliğe yönelik tutumları kalıcı olarak değiştirmediklerini ortaya koymuştur (Flower vd., 2007; Stachura ve Garven, 2007; Tröster, 1990). Kısa süreli bir yetersizlik öğretim programının üniversite öğrencilerinin yetersizlikle ilgili bilgi düzeylerine ve tutumlarına etkisini araştıran bir araştırmada düzenlenen panel, yetersizlik, yetersizliği olan insanların hikâyeleri ve yetersizliği olan bireyin fiziksel değerlendirmesinden oluşmuştur. Bu bilgilendirme sonrasında öğrencilerin bilgi düzeylerinde ve tutumlarında anlamlı düzeyde ve olumlu yönde değişim olmuştur. Öğrencilerin yetersizliğe ilişkin bilgi düzeyleri uzun süreli devam etmemiş, ancak olumlu tutumları 3 ay sonraya kadar devam etmiştir (Moroz vd., 2010). Bu araştırmaların sonuçlarından anlaşıldığı gibi bilgilendirmeye yetersizlikten etkilenmiş bireylere olan tutumlar olumlu yönde değişebilir ancak araya zaman girdikçe bilgiler unutulduğundan, tutumlarda meydana gelen değişim tekrar eski haline döner (Özyürek, 2010). Bu araştırmada da sadece bilgilendirmenin etkisine bakılmış ve bilgilendirme sonucunda meydana gelen değişimin devam edip etmediği test edilememiştir. Çünkü öğrenciler bu dersi aldıktan kısa bir süre sonra, tutumlarını etkileyebilecek alanla ilgili başka dersleri almaya başlamışlardır. Araya giren başka değişkenler kontrol edilemediğinden araştırmanın bağımsız değişkeninin (Özel Eğitim dersi) etkisinin devam edip etmediğinin belirlenememesi bu araştırmanın bir sınırlılığıdır.

Bu araştırmanın bulgularının aksine, Seccombe (2007), hemşirelik lisans programının yetersizliğe yönelik tutumlarda olumlu bir etkisinin olduğunu, ancak bu farklılığın anlamlı düzeyde olmadığını bulmuştur. Şahin ve Akyol (2010), ise hemşirelik ve tıp öğrencilerinin yetersizliği olan bireylere yönelik tutumlarında aldıkları eğitim programlarından dolayı bir farklılık oluşup oluşmadığını incelemişler ve tıp öğrencilerinin yetersizlikle ilgili daha çok bilgiye sahip olduklarından ve eğitimleri boyunca yetersizliği olan bireylerle daha çok etkileşime girdiklerinden dolayı daha olumlu tutumlara sahip olduklarını belirlemişlerdir. Fizik tedavi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerinin aldıkları kursların yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarına etkisinin incelendiği bir başka araştırmada, tutum puanlarının anlamlı düzeyde değişmediği görülmüştür (Richard vd., 2005). Görüldüğü gibi bilgilendirmeler her zaman tutumların değişmesinde yeterli etki yaratmayabilir.

Bu araştırmada da sonuçlar anlamlı görünse de etki büyüklüğü hesaplamalarında etkinin küçük olmasının nedeni, yetersizlikten etkilenmiş bireylerle etkileşimde bulunmaya yer vermeden sadece yetersizlikle ilgili bilgilendirme yapılması olabilir. Nitekim Melekoğlu da (2011) öğretmen adaylarına bilgilendirmeye beraber özel gereksinimli öğrencilerle etkileşimde bulunmaları

sağlanarak olumlu tutumlar kazandırılacağını belirtmiştir. Yetersizliği olan bireylerle etkileşim kurmanın olumlu tutumu anlamlı düzeyde arttırdığını ortaya koyan çok sayıda araştırma da (Au & Man, 2006; Chen vd., 2002; Krajewski & Flaherty, 2000; Murray & Chambers, 1991; Oermann & Lindgren, 1995; Pettigrew & Tropp, 2006; Slevin, 1995; Slevin & Sines, 1996; Stachura & Garven, 2003; Tervo vd., 2002; Tervo vd., 2004) bulunmaktadır.

Yetersizliği olan bireylere yönelik tutumların değiştirilmesi için tek başına bilgilendirmede bulunmak veya etkileşim kurmak yerine, başarılı bir bilgilendirme sonrasında etkileşimde bulunma sağlanmalıdır (Anthony, 1972; Haney & Rabin, 1984). Lee ve Rodda (1994), bilgilendirme sonrasında tutumların değiştiğini, olumlu sonuçlar için ek olarak etkileşim gerektiğini, hem bilgilendirme hem de etkileşimin beraber sunulduğu durumlarda daha başarılı olunacağını belirtmişlerdir. Barr ve Bracchitta (2008) yetersizliği olan bireylerle etkileşimin etkilerini araştırdıkları araştırmada, öğretmenlik eğitiminin 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin tutum puanlarını değiştirmede, ancak son sınıf öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarını olumlu yönde değiştirdiğini ve daha gerçekçi fikirler geliştirdiğini bulmuşlardır. Bu bulgular dikkate alındığında tutumların değiştirilmesinde etkileşimde bulunmanın arzu edilen olumlu tutumların gelişmesinde yeterli etkiyi yaratabilmesi için öncesinde mutlaka etkili bilgilendirme çalışmalarının yapılmasını gerektirdiği söylenebilir.

Eğitim Fakültelerinde okutulan Özel Eğitim dersleri teorik dersler olduğundan, bu dersi alana öğrencilerin yetersizlikten etkilenmiş bireylerle etkileşimde bulunmalarını sağlamak zordur. Bu yüzden Özel Eğitim dersleri sadece bilgilendirme yapmaya imkan verir. Nitekim yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumların değiştirilmesinde bilgilendirmenin önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Burada da bilgilendirmenin nasıl yapıldığı önemli hale gelmektedir. Alanyazında yetersizlik farkındalık programlarında, farklı yetersizlik grupları, yetersizliği olan bireylerle iletişimde uygun olan ve olmayan dil, Braille alfabesi ve işaret dili kullanarak iletişim kurma, bilgilendirme, yetersizliği olan bireylerin günlük etkinliklerinin canlandırılması (empati etkinlikleri) ve yetersizliği olan biriyle soru-cevap gibi bazı etkinlikler (Ison vd., 2010) yer almaktadır.

Ayrıca bilişsel müdahale programlarında bu etkinliklere ek olarak, yetersizliği olan insanlarla etkileşimi içeren senaryoların doğru-yanlış olarak değerlendirilmesi ve yetersizliği olan bireylere yönelik önyargıların giderilmesine yönelik etkinlikler de yer almaktadır (Krahè & Altwasser, 2006; Lee ve Rodda, 1994). Yetersizliği olan bireylere yönelik tutumların tartışılmasını, yetersizlikle ilgili durumların sunumunu, videoları, yetersizliği olan bireylerin okul ve ev hayatları, spor, sanat, yemek gibi etkinliklerdeki durumlarını içeren uzun süreli programların kısa süreli programlara göre daha etkili olduğunu da belirtilmiştir (Favazza ve Odom (1997; Rillotta ve Nettelbeck, 2007).

Bu araştırmalarda yer alan uygulamalara benzer çalışmalar bu araştırma kapsamında uygulanan "Özel Eğitim dersi" içeriğinde de yer almıştır. Yetersizliği olan bireylerin yaşamlarındaki zorlukların konuşulması, ilgili filmlerin izlenmesi,

çevrelerindeki yetersizliği olan bireylerle yaşantıların paylaşılması gibi uygulamaların öğrencilerin yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumlarının olumlu yönde değişmesinde yardımcı olduğu düşünülmektedir. Eğitimlerini yetersizliği olan bireylere yönelik olumlu tutumlar geliştirmeden bitiren öğretmenlerin tutumları daha sonra çok zor değişebilir (Murphy, 1996). Bu yüzden Özel Eğitim Bölümlerinde verilen Özel Eğitim dersinin içeriğinin bu şekilde planlanıp uygulanması önem taşımaktadır. Nitekim sınıfında yetersizlikten etkilenmiş öğrenci olan öğretmenlerin tutumlarının olumlu olması, vereceği eğitimin kalitesini de etkileyecektir. Ringlaben ve Price (1981), öğretmenlerin, yetersizliği olan öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada kendi yetersizliklerinden endişe duyduklarını ve olumsuz tutumlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının yetersizliklerini azaltabilmeleri için bilgilendirilmeleri önemlidir. Çünkü yetersizlikle ilgili bilginin artmasıyla yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik olumsuz duygular ve önyargılar azalmaktadır (Golin, 1970; Roeher, 1961). Böylece öğretmenler daha olumlu tutumlar sergileyebileceklerdir. Bu yüzden sadece Özel Eğitim Bölümlerinde değil Eğitim Fakültelerinin diğer öğretmenlik bölümlerinde verilmekte olan Özel Eğitim derslerinin içeriğinin de düzenlenmesi önem taşımaktadır.

Bundan sonra yapılacak çalışmalarda ise farklı bölümlerdeki öğretmen adaylarının yetersizlikten etkilenmiş bireylere yönelik tutumları üzerinde Özel Eğitim dersinin etkisi araştırılabilir. Ayrıca Özel Eğitim Bölümlerindeki öğrencilerin tutumları üzerinde lisans programının uzun süreli etkisi incelenebilir. Daha sonraki çalışmalarda bilgilendirme ile etkileşimi beraber içeren bir programın yetersizliği olan bireylere yönelik tutumlara etkisi araştırılabilir.

Kaynakça

- Adler, P., Cregg, M., Duignan, A., Ilett, G. & Woodhouse, M. (2005). Effect of training on attitudes and expertise of optometrists towards people with intellectual disabilities. *Ophthalmic and Physiological Optics*, 25, 105-118. doi:10.1111/j.1475-1313.2004.00253.x.
- Anderson, L.W. (1981). *Assessing affective characteristics in the schools*. Boston: Allyn and Bacon.
- Anderson, L.W. (1988). *Attitudes and their measurement*. John P. Keeves (Ed.), *Educational Research, Methodology And Measurement. An International Handbook* içinde (s. 421-426). New York: Pergamon Press.
- Akbuğa, B. ve Gürsel, F. (2007). Bilgilendirme yoluyla Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu öğrencilerinin engelli bireye yönelik değişen tutumları. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 5-8.
- Akçamete, G. (2009). Özel gereksinimli çocuklar. Gönül Akçamete (Ed.), *Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* içinde (s. 31-76). Ankara: Kök Yay.
- Akçamete, G. ve Kargın, T. (1994). Hizmet içi eğitim programının öğretmenlerin işitme engelli çocuklara yönelik tutumlarına etkisi. *Özel Eğitim Dergisi*, 1, 13-19.
- Aksoy, V. (2012). *Tutumlara Etki Eden Faktörler*. İbrahim H. Diken (Ed.), *Engellilere Yönelik Tutumlar* içinde (s. 22-48). Ankara: Vize Yay.
- Anthony, W. (1972). Societal rehabilitation: Changing society's attitudes toward the physically and mentally disabled. *Rehabilitation Psychology*, 19, 117-126. doi:10.1037/h0090877
- Au, K. W. & Man, D. W. (2006). Attitudes toward people with disabilities: A comparison between health care professionals and students. *International Journal of Rehabilitation Research*, 29(2), 155-160. doi:10.1097/01.mrr.0000210048.09668.ab

- Barr, J. B. & Bracchitta, K. (2008). Effects of contact with individuals with disabilities: Positive attitudes and majoring in education. *The Journal of Psychology*, 142 (3), 225-243.
- Bender, W. N., Vail, C. O., & Scott, K. (1995). Teacher's attitude increased mainstreaming: Implementing effective instruction for students with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 28, 87-94. doi:10.1177/002221949502800203
- Berry, J. O., & Meyer, J. A. (1995). Employing people with disabilities: Impact of attitude and situation. *Rehabilitation Psychology*, 40, 211-223. doi:10.1037/0090-5550.40.3.211
- Brooks, B.L. & Bransford, L.A. (1971). Modification of teachers' attitudes toward exceptional children. *Exceptional Children*, 38, 259-260.
- Buell, M. J., Hallam, R., Gamel-McCormick, M. & Scheer, S. (1999). A survey of general and special education teacher's perceptions an in-service needs concerning inclusion. *International Journal of Disability Development and Education*, 46(2), 143-156. doi:10.1080/103491299100597
- Chen, R. K., Brodwin, M. G., Cardoso, E. & Chan, F. (2002). Attitudes toward people with disabilities in the social context of dating and marriage: A comparison of American, Taiwanese and Singaporean college students. *Journal of Rehabilitation*, 68, 5-11.
URL:<http://elibrary.ru/item.asp?id=7706126>
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Earlbaum Associates.
- Conte, R. (1994). A mediational training program for parents of children with attention deficit hyperactivity disorder. *Canadian Journal of Special Education*, 9, 33-68.
- Favazza, P. C. & Odom, S. L. (1997). Promoting positive attitudes of kindergarten-age children toward people with disabilities. *Exceptional Children*, 63, 405-418.
URL:<http://www.freepatentsonline.com/article/Exceptional-Children/19200725.html>
- Flower, A., Burns, M. K. & Bottsford-Miller, N. A. (2007). Meta-analysis of disability simulation research. *Remedial and Special Education*, 28, 72-79. doi:10.1177/07419325070280020601
- Freedman, J.L., Sears, D.O. & Carlsmith, J.M. (2003). *Sosyal Psikoloji*. (A.Dönmez, Çev.). Ankara: Ara yay.
- Glass, R.M. & Meckler, R.S. (1972). Preparing elementary teachers to instruct mildly handicapped children in regular classrooms: A summer workshop. *Exceptional Children*, 39, 132-136.
- Golin, A. K. (1970). Stimulus variables in the measurement of attitudes toward disability. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 14, 20-26.
- Gözün, Ö., & Yıkmış, A. (2003). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişimindeki etkililiği. 13. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri. Ankara: Kök Yayıncılık, 120-136.
- Gürsel, F. (2006). Engelliler için Beden Eğitimi ve Spor Dersi'nin öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 67-73.
- Haney, M., & Rabin, B. (1984). Modifying attitudes toward disabled persons while resocializing spinal cord injured patients. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 65, 431-436.
URL:<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/6466072>
- Harvey, D., & Green, C. (1984). Attitudes of New Zealand teachers, teachers in training and non-teachers toward mainstreaming. *Journal of Educational Studies*, 19, 34-44.
doi:10.1080/0156655850320304
- Helton, G.B. & Helton, T.D. (1977). Oakland teachers attitudinal responses to differing characteristics of elementary school students. *Journal of Educational Psychology*, 69, 251-265.
- Hodge, S. R., & Jansma, P. (1999). Effects of contact time and location of practicum experiences on attitudes of physical education majors. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 16, 48-63.
- Hunt, B., & Hunt, C. (2000). Attitudes toward people with disabilities: A comparison of undergraduate rehabilitation and business majors. *Rehabilitation Education*, 14, 269-283.
URL:<http://psycnet.apa.org/psycinfo/2001-14571-004>
- Hunt, C. S. & Hunt, B. (2004). Changing attitudes toward people with disabilities: Experimenting with an educational intervention. *Journal of Managerial Issues*, 16, 266-280.
URL:<http://www.jstor.org/discover/10.2307/40604458>

- Ison, N., McIntyre, S., Rothery, S., Smithers-Sheedy, H., Goldsmith, S., Parsonage, S., et.al. (2010). 'Just like you': A disability awareness programme for children that enhanced knowledge, attitudes and acceptance: Pilot study findings. *Developmental Neurorehabilitation*, 13(5), 360-368. doi:10.3109/17518423.2010.496764
- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum, algı, iletişim*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yay.
- Jameison, J.D. (1986). Attitudes of educators toward handicapped. R.L. Jones (Ed.), *Attitudes and attitude change in special education: Theory and Practice içinde* (s. 206-222). Virginia: CEC.
- Jones, K.H.; Black, R.S. (1996). 'Writing case studies: A holistic approach for teaching preservice educators about students with disabilities.' Paper presented at the American Vocational Association Convention.
- Kargın, T. (1997). Farklı eğitim özgeçmişlerine sahip öğretmenlerin işitme engeline ilişkin bilgi düzeyleri ile işitme engelli çocuklar ve anne-babalarına yönelik tutumların karşılaştırılması. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köklü, N. (1995). Tutumların ölçülmesi ve likert tipi ölçeklerde kullanılan seçenekler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 28(2), 81-93. doi:10.1501/Egifak_0000000299
- Krahè, B. & Altwasser, C. (2006). Changing negative attitudes towards persons with physical disabilities: An experimental intervention. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 16, 59-69. doi:10.1002/casp.849
- Krajewski, J. & Flaherty, T. (2000). Attitudes of high school students toward individuals with mental retardation. *Mental Retardation*, 38, 154-162. doi:10.1352/0047-6765(2000)038
- Lee, T., & Rodda, M. (1994). Modification of attitudes toward people with disabilities. *Canadian Journal of Rehabilitation*, 7(4), 229-238. URL: <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1995-13508-001>
- Loboska, A.F. & Newman, D.L. (1992). Teaching special needs populations and teacher job satisfaction: Implications for teacher education and staff development. *Urban Education*, 27, 21-31.
- Melekoğlu, M. (2011). Farklı branşlardan öğretmen adayları için özel eğitim derslerinin etkililiğini geliştirmek amaçlı bir uygulama: Özel gereksinimli öğrencilerle etkileşim projesi. 21. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, 20-22 Ekim, Gazimağusa, KKTC.
- Moroz, A., Gonzales-Ramos, G., Festinger, T., Langer, K., Zefferino, S. & Kalet, A. (2010). Immediate and follow-up effects of a brief disability curriculum on disability knowledge and attitudes of PM&R residents: A comparison group trial. *Medical Teacher*, 32, 360-364. doi:10.3109/0142159X.2010.490602
- Murphy, D. M. (1996). Implications of inclusion for general and special education. *Elementary School Journal*, 96, 469-493. URL: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1001845>
- Murray, M. & Chambers, M. (1991). Effect of contact on nursing students attitudes to patients. *Nurse Education Today*, 11, 363-367. doi:10.1016/0260-6917(91)90036-A
- Oermann, M. H. & Lindgren, C. L. (1995). An educational program's effects on students attitudes toward people with disabilities: A 1-year follow-up. *Rehabilitation Nursing*, 20, 6-10. doi:10.1002/j.2048-7940.1995.tb01585.x
- Olcay-Gül, S. (2012). Engellilere Yönelik Tutumlar. İbrahim H. Diken (Ed.), *Engellilere Yönelik Tutumlar içinde* (s. 49-84). Ankara: Vize Yay.
- Orel, A., Zerey, Z. ve Töret, G. (2004). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (1) 23-33.
- Ostapczuk, M. & Musch, J. (2011). Estimating the prevalence of negative attitudes towards people with disability: A comparison of direct questioning, projective questioning and randomised response. *Disability and Rehabilitation*, 33(5), 399-411. doi:10.3109/09638288.2010.492067
- Özyürek, M. (1977). Effects of live, audio and print presentations of a discussion about physical disabilities on attitude modification toward disabled persons in Turkey. (Yayınlanmamış doktora tezi). University of Northern Colorado.
- Özyürek, M. (2010). *Tutumlar ve Yetersizlikten Etkilenmişlere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi* (8.Baskı). Ankara: Karatepe Yayınları.

- Parkinson, G. (2006). Counsellors' attitudes towards disability equality training. *British Journal of Guidance & Counselling*, 34,1. doi:10.1080/03069880500483182
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 751-783. doi:10.1037/0022-3514.90.5.751
- Phillips, W.L., Allred, K., Brulle, A.R. & Shank, K.S. (1990). The regular education initiative: The will and skill of regular educators. *Teacher Education and Special Education*, 13, 182-186.
- Richard, I., Compain, V., Mouillie, J. M., Adès, F., Garnier, F. & Dubas, F., et.al. (2005). Evaluation of the attitude towards disabled persons of 3rd and 4th year medical students using the "Attitude Towards Disabled Persons" questionnaire. Effect of courses and rotations in physical medicine and rehabilitation departments. *Annales de Readaptation et de Medecine Physique*, 48(9), 662-7. doi:10.1016/j.annrmp.2005.06.002
- Richardson, S. A., Hastorf, A. H., Goodman, N., & Dornbusch, S. M. (1961). Cultural uniformity in reaction to physical disabilities. *American Sociological Review*, 26, 241-247. URL:<http://www.jstor.org/discover/10.2307/2089861>
- Rillotta, F. & Nettelbeck, T. (2007). Effects of an awareness program on attitudes of students without an intellectual disability towards persons with an intellectual disability. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 32, 19-27. doi:10.1080/13668250701194042
- Ringlaben, R.P., & Price, J.R. (1981). Regular classroom teachers' perceptions of mainstreaming effects. *Exceptional Children*, 47, 302-304.
- Roeher, G. A. (1961). Significance of public attitudes in the rehabilitation of people with disabilities. *Rehabilitation Literature*, 22, 66-72.
- Roush, S.E. (1986). Health professionals as contributors to attitudes towards persons with disabilities. A special communication. *Physical Therapy*, 66, 1551-1554. doi:10.1551-1554
- Sargın, N. (2002). Anasınıfında bulunan zihinsel engelli çocuklara yönelik öğretmen tutumlarına ilişkin bir çalışma. XI. Özel Eğitim Kongresi, Konya.
- Sarı, H. ve Bozgeyikli, H. (2002). Öğretmen adaylarının özel eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi: karşılaştırmalı bir araştırma. XII. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, 11-12 Kasım, Ankara.
- Sarıçam, H. ve Kanpolat, Y.E. (2012). Okul öncesi öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerine kaynaştırma ve destek eğitimi hizmetleri etkisi. 22. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, 11-12 Ekim, Trabzon.
- Scruggs, T.E., & Mastropieri, M.A. (1996). Teacher perceptions of mainstreaming/inclusion, 1958-1995: A research synthesis. *Exceptional Children*, 63, 59-75. URL:<http://www.freepatentsonline.com/article/Exceptional-Children/18761568.html>
- Secombe, J.A. (2007). Attitudes towards disability in an undergraduate nursing curriculum: The effects of a curriculum change. *Nurse Education Today*, 27(5), 445-451. doi:10.1016/j.nedt.2006.08.005
- Shapiro, A. (1999). *Everyone belongs: changing negative attitudes toward classmates with disability*. New York: RoutledgeFalmer.
- Smith, M.B. (1968). Attitude Change. Crowell Collier & Mac Millan (Ed.), *International Encyclopedia of Social Sciences* içinde (s. 458-467).
- Slevin, E. (1995). Student nurses attitudes towards people with intellectual disabilities. *British Journal of Nursing*, 4, 761-766. URL:<http://www.internurse.com/cgi-bin/go.pl/library/article.cgi?uid=6912>
- Slevin, E. & Sines, D. (1996). Attitudes of nurses in a general hospital towards people with learning disabilities: Influences of contact, and graduate-non-graduate status, a comparative study. *Journal of Advanced Nursing*, 24, 1116-1126. doi:10.1111/j.1365-2648.1996.tb01016.x
- Stachura, K. & Garven, F. (2003). Comparison of occupational therapy and physiotherapy students' attitudes towards people with disabilities. *Physiotherapy*, 89, 653-663. doi:10.1016/S0031-9406(05)60098-3
- Stachura, K. & Garven, F. (2007). A national survey of occupational therapy students' and physiotherapy students' attitudes to disabled people. *Clinical Rehabilitation*, 21(5), 442-449. doi:10.1177/0269215507073495

- Şahin, H. ve Akyol, A. D. (2010). Evaluation of nursing and medical students' attitudes towards people with disabilities. *Journal of Clinical Nursing*, 19, 2271-2279. doi:10.1111/j.1365-2702.2009.03088.x
- Tait, K., & Purdie, N. (2000). Attitudes toward disability: Teacher education for inclusive environments in an Australian university. *International Journal of Disability, Development and Education*, 47, 25-38. doi:10.1080/103491200116110
- Tavil, Y. Z. ve Özyürek, M. (2009). Gerçekçi bilgilendirme ve etkileşimde bulunmanın özel eğitim öğretmen adaylarının engelli kişilere yönelik tutumlarının değişmesine etkisi. *Ekev Akademi Dergisi*, 13(39), 265-276.
- Tervo, R. C., Azuma, S., Palmer, G. & Redinius, P. (2002). Medical students attitudes toward persons with disability: A comparative study. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 83, 1537- 1542. doi:10.1053/apmr.2002.34620
- Tervo, R. C., Palmer, G. & Redinius, P. (2004). Health professional student attitudes towards people with disability. *Clinical Rehabilitation*, 18, 908-915. doi:10.1191/0269215504cr820oa
- Thompson, T. L., Emrich, K. & Moore, G. (2003). The effect of curriculum on the attitudes of nursing students toward disability. *Rehabilitation Nursing*, 28(1), 27-30. doi:10.1002/j.2048-7940.2003.tb01718.x
- Tröster, H. (1990). *Einstellungen und Verhalten gegenü̇ber Behinderten*. (Attitudes and behavior towards the disabled). Bern: Huber.
- Wolraich, M. L. and Siperstein, G. N. (1986) Physicians and other professionals expectations and prognoses for mentally retarded individuals. *American Journal Of Mental Deficiency* . 91, 244-249.
- Yıkımsı, A., Şahbaz, Ü., ve Peker, S. (1998). Özel eğitim danışmanlığı ve kaynaştırma dersinin öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarına etkisi, 8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Edirne.
- Yuker, H. E., Block, J. R. & Young, J. H. (1970). *The measurement of attitudes towards disabled persons*. New York: Institute at Human Resources Center.

Effect of Special Education Course on Department of Special Education Students` Attitudes toward Persons with Disability

Assist.Prof.Dr. Serpil Alptekin
Ondokuz Mayıs University-Turkey
serpil.alptekin@omu.edu.tr

Lect. Meryem Vural Batık
Ondokuz Mayıs University-Turkey
meryem.vural@omu.edu.tr

Extended Abstract

Purpose: The purpose of this study is to determine the effect of "Special Education Course", which was carried out 13 weeks and 4 hours in a week, in changing the attitudes of 1st grade students in the Department of Hearing Impaired Education toward persons with disability. Subjects of this study consists of 105 students, 49 of them from day class and 56 of them from evening class, from Ondokuz Mayıs University (Samsun,Turkey), Faculty of Education, Department of Hearing Impaired Education in fall term in 2011-2012.

Method: In this study "Attitude toward Disabled Persons Scale" (ATDP) developed by Yuker, Block, & Young (1970) was used. ATDP scale Form-O was translated into Turkish by Özyürek (1977). In this 6-point Likert-type scale there are 20 items. In the study, a non control group pre-test - post-test model, which is one of the semi-experimental designs, was used. In conformity with pre-test - post-test model without control group, firstly, "Attitude toward Disabled Persons Scale" (ATDP) was applied to the subjects. Then, "Special Education Course", carried out for 13 weeks and 4 hours a week, was applied by the researcher. At the end of the experimental process, ATDP Scale was applied to subjects again. Independent variable of this study is the content of Special Education Course and the dependent variable is the attitudes of the subjects.

The content of the course, applied to subjects, was revised based on the content determined by Yüksek Öğrenim Kurumu (YÖK) by the researcher. In 2011-2012 fall term, a 13 week course program was prepared. Each day and evening class students got courses for 13 weeks 4 hours a week. In the courses lecturing, expression and question-answer techniques were used and their insufficiency about students were made to share their experiences with individuals and they were requested to read books and watch the movies regarding to the disabled. They were requested to correlate the themes in the books and in the movies with the themes in courses, to evaluate their accuracy, to pay attention to the lives of the heros with disability and their families, and to keep notes about the impression they got. Striking parts of the books were shared in the class and the theme was made clearer parts of they watched.

Results: To reveal the difference between subjects` scores on pre-test and post-test in "Attitude toward Disabled Persons Scale", paired-samples t test was applied. Between the subjects` scores getting pre-test and post-test on "Attitude toward

Disabled Persons Scale" statistically significant difference was found ($t(104) = -1.988$, $p < .05$). In other words, "Special Education Course" has significantly increased positive attitudes of 1st grade students in the Department of Hearing Impaired Education toward persons with disability. In addition, in Cohen's d Effect Size Analysis it was determined that this effect is small.

Discussion and Conclusion: "Special Education Course" has increased positive attitudes of students towards the disabled. This finding was discussed considering related literature. Attitudes of the teachers who complete their education without developing positive attitudes towards the disabled will be difficult to change afterwards (Murphy, 1996). That is why, planning and implement the content of Special Education Course given at the Department of Special Education is important. The content of Special Education Course both in the Department of Special Education and in other departments of Faculties of Education should be revised. In future studies, effects of Special Education Courses on attitudes of candidates studying at different departments of teaching toward persons with disability can be researched. Moreover, this study can be fulfilled by comparing the attitudes of a control group consisting of students who did not get Special Education Course and the attitudes of a experiment group. In later studies, the long term the effect of licence programs on students at Department of Special Education and the effect of a program including informing and interaction on the attitudes toward the disabled can be researched.

Keywords: Attitude toward disabled persons, changing the attitudes, giving information, Special Education Course, teacher candidate.

